

Bilimsel Gelişmenin Korkutucu Boyutları

F a h r i N i ŧ l i *

Son yıllardaki bilim ve teknolojinin dev adımlarıyla nereye doğru koştuğunu bilemediğim gelişmeleri beni tedirgin etmekte huzurumu kaçırmaktadır.

Konusu doğa ve insan olan mimarlar; insanlığın, geleceği ile ilgili bu konuya eğilmeli, doğayı ve doğal dengeleri bozan, Dünyamız üzerindeki canlı yaşamı tehdit eden bu konuyla ilgilenmelidir.

Bir takım ticari kafaların yönlendirdiği teknoloji (sanayi) verimlilik, yarar ve çıkar (kar) temelleri üzerine oturulmakta insanların problemlerini (sorunlarını) hangi araçla, daha kolay, daha güzel, daha çabuk ve daha ucuza halledebilir mi diye düşünmektedirler.

Çevrenin, doğanın, doğadaki canlı yaşamın zarar görüp görmeyeceğine hiç aldınış etmiyorlar.

Ben bu konuda dikkatleri çekmek ve henüz vakit çok olmadan teknolojinin bu başı boş, kontrolsüz gidişatının insancıl açıdan toplumsal mekanizmalar tarafından denetim altına alınması gerektiğine inanıyorum.

Son yıllarda yayınlanan filmide yapılan "Jurassic Park" "Dinazorların Sessiz Gecesi", "Modernliğin Sıkıntıları", "Yeni Tanrılar" ve daha pek çok yapıt teknolojinin özellikle Gen teknolojisindeki hızlı ilerlemenin canlı yaşam ve insanlar için ne büyük sakıncaları da beraberinde taşıdığına dikkatleri çekiyor ve insanlığın geleceği açısından korkunç tablolar çizerek sakınca çanları çalıyorlar.

Doğanın yağmalanması, doğal dengelerin hızla bozulmaları karşısında insanlar öyle duygusuz öyle suskun öyle coşkudan uzaklar ki sonunda kendi yokoluşlarını da seyredip sahneden çekilebilirler ve bir yazar ne güzel bir mezartaşı yazısı öneriyor; "Olaçak olanı gördüler amma durduracak akıldan yoksundurlar" diyor...

Evet ŧunu iyice kafamıza yerleştirmeliyiz ki "Dünya insana ait değil, insan dünyaya aittir. "Eskiden insanlar doğaya karşı yaşam savaşı verirken ŧimdi tersine doğa insana karşı yaşam savaşı veriyor, yaşamını sürdürme çabası içinde.

Milyarlarca yıldan beri tıkr tıkr işleyen doğal evrim yasaları; insanoğlunun evrim sürecine burnunu sokması, evrim süreci ile oynaması ve gen teknolojisinde attığı dev adımlarıyla oyuncak konumuna düştü. İnsanlar doğal koşulları hiç hesaba katmadan evrim süreçleriyle oynuyorlar. Yaradılışın sırrını ele geçirmek üzereler. Her şeyin yapayla yapıyor yapay kalıp, yapay böbrek yapayları gerçekleŧen tüm organlarımızdan sonra ŧimdide sıra yapay insan yapımına gelip dayandı.

Tanılaşan, yaratma gücünü, evrim sürecini eline geçiren insan bundan sonra ne yapacak?

Evrim süreci içersinde çok önemli yeri olan mutasyonlar nasıl gerçekleŧecek? Alıştığımız doğal düzenin yerine nasıl bir yapay düzen gelecek ve bu yeni düzen tüm canlı yaşamı kapsayabilecek mi?

Evrenin bir parçası olan ve tam olarak bilemediğimiz evrensel koşullardan etkilenen canlı yaşam yeni yapay düzene uyum sağlayabilecek mi? Yoksa tam olarak bilemediğimiz doğa düzeninden bir tokat yiyip tümüyle yok olup gidecek miyiz?

Bunlar kafamı kurcalıyor ve insanların yaşamın sırlarını bulmalarından evrim süreciyle ileri-geri oynamalarından korkuyorum.

Bu alanın başıboş, bırakılmayarak, insancıl (Hümanist) mekanizmalarca kontrol altına alınmasını ve topluma mal edilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Günümüzde çok uluslu ŧirketler ve birçok ticari kafalı para babaları büyük yatırımlar yaparak, bu araştırmalara yardımcı oluyor, bu alandaki gelişmeleri kontrolleri altında tutuyor ve genteknolojisinin sunduğu olanaklardan ticari amaçla yararlanıyorlar. Bitkiler ve Hayvanlar üzerindeki başarıları hergün izliyor yaşıyoruz.

Her şeyin yapayı görünüşte doğalından daha gösteriŧli oluyor. Tavuklar günde 2 yumurta, sebzeler yılda 2-3 mahsül vermeye, balıklar yapay olarak daha hızlı gelişmeye başladılar. Ama, doğadan gelen, doğal olan eski tatlar, eski kokular eski lezzetler kayboldu. Ben insanların da tatlarının kaçmasından çok korkuyorum.

İnsanlar giderek duygusallıklarından uzaklaşarak özdeşleşiyor, yapaylaşıyor, robotlaşıyorlar. Aralarında son duygusal bağ olan aşk ve sevgide tükenmek üzere.

Yakında teknoloji, yapay aşk makinalarını geliştirip her ihtiyacımıza en iyi yanıt verecek şekilde tüm komut ve ayarları sizin elinizde olarak kullanımınıza sunarsa içinizden kaç kişi bunu denemek istemez. Ve denedikten sonra da sanırım, insanların kaptisleri olmayan, her an emirlerine amade, ŧimdi sırası değil demeyen makinalarıyla mutlu olma dönemleri başlar. Varlıklı olanlar her sene çıkan en son model araçlarıyla çalım satarlarken parası olmayanlarda eski model araçlarını tamir ettirmekle uğraşırlar.

Size ŧu anda biraz abartılmış bir fantezi gibi gelen bu hayallerimi çok kısa süre sonra teknolojinin son ürünü olarak karşınızda görürseniz

hiç şaşımayın ve denemeye kalkışmayın. İnsanlığın son duygusal kalesi olan aşkı kaybederseniz geriye kat...edeceğiniz hiç bir şeyinizde kalmayacağını unutmayın!

İnsanoğlu yeryüzüne geldiği günden beri hem değişme hem de değiştirme özelliklerine sahip olarak çevresindeki herşeyi kendisine uydurarak kendisi de çevresinde değiştiremediği koşullara uyarak, evrim sürecinin katmanları arasındaki sayısız mutasyonlarla değişmiş, gelişmiş bu günlere gelmiştir.

Bu gelişmesi sırasında yalnızca iki temel ilkeye sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Doğmak ve ölmek yaşamlarımızdaki bu iki temel öğeyi değiştirmeyi bugüne kadar kimse düşünemedi denemedi. Ama bugün bu iki öğe insanlar tarafından zorlanmakta bu kapılar aralanmaktadır. Genetik mühendisliğinin sağladığı olanaklarla insanlar artık doğmayabiliyor, laboratuvarlarda yetişebiliyor, ölümü kendilerinden bir süre uzaklaştırabiliyor.

Bu değişiklikler; doğmak ve ölmek temeline oturtulan tüm toplumsal değerlerimizi, töre, buluşlarımızı, aile, ana, baba kutsallıklarını temelinden sarmaz mı? Olaya sosyal ve psikolojik açıdan bakınca başka bir boyutuda ortaya çıkıyor. Tüm erdemlerimizin, değer yargılarımızın, ahlakımızın ve vicdanımızın bu yeni ortaya çıkmakta olan yapay düzene uyum sağlaması gerekliliği, acaba henüz teknoloji kadar hızlı gelişemeyen sosyal ve psikik dünyamızı yıkarak alt-üst etmez mi? Ben yerlerine yeni değerler geliştirilip oturtulmadan tüm değerlerin yıkılmalardan korkuyorum. İnsanlar sanki bir boşlukta kalacaklar bir bunalım içine girecekler gibi geliyor bana.

Bu gerekçe ile insan yaşamına karışan teknolojik gelişmeler mutlak hümanist (İnsancıl) gruplar tarafından denetim altına alınmalı yaşamlarımızın alt üst edilmelerine izin verilmemelidir.

Çağdaşlaşmak; bizim isteyerek düşünerek karar verdiğimiz bir olay değildir. Bizim karşı karşıya kaldığımız istesek de istemesek de kendimizi içinde bulduğumuz bir olgudur. Oldu bittidir. Karşı koyma olanağımız yoktur, modernleşme zorunluluğumuz vardır.

Günümüz insanı sürekli olarak yaşam koşullarını iyileştirmek, daha rahat yaşamak, konfor içinde olmak istiyor. Bu amaç uğruna çok çalışıp çok üretebilme çabası içerisinde. Teknolojide insanların bu isteklerini karşılayabilmek ve dolayısıyla kar amacıyla insanlara hergün yeni konforlar, yeni rahatlıklar sunuyor. Bu yeni buluşlarda insanlar tarafından hızla benimsenip kabul ediliyorlar.

İnsanlar giderek teknolojiye, makinalara ve bir takım araçlara bağımlı duruma geliyorlar, başka bir deyişle "Teknokolik" oluyorlar. Giderek doğadan, doğallıktan uzaklaşarak makinalarına esir oluyorlar. Bu bağımlılıkları insanları stresler içine atıyor. Bozulan bir aracınız, eksilen bir konforunuz yaşamı size zehir edebiliyor. Ve zaman içinde bu bağımlılığımız artarak, çoğalarak sürüyor.

Günümüzde insanlar kendilerini doğal düzenin bir parçası olarak görmek, içinde buldukları şartlara uyum sağlayarak yaşamak, bulduklarıyla yetinmek istemiyorlar. Kadere boyun eğme devri kapandı. Günümüz insanı bireyselliğini ön planda tutan, önce kendini, konforunu, rahatlığını düşünen bencil ve teknokolik bir insan olma yolunda doğadan ve çevresinden koparak giderek yalnızlaşıyor, maki-nalaşılıyor. Toplumsal bir yaratık olduğunu unutuyor, kendine sunulan rahatlıkların tadını çıkarmaya bakıyor.

Herkesin gerçekten değerli bulduğu, önemli saydığı şeylere bağlı olarak yaşamına biçim vermeye onu istediği gibi yönlendirmeye, rahatlamaya hakkı vardır. Ama, toplumsal bir yaratık olduğunu yaşamını ancak toplumu içinde sürdürebileceği gerçeğini de unutmamalı, toplumsal özelliklerini yitirmemeli toplumu için özveride bulunmalıdır.

Modernliğin sıkıntıları adlı yapıtında Charles Taylor insan aklının giderek fayda ve maliyet yönünde çalıştığını insanların herhangi bir işi hangi araçla daha kısa zamanda daha güzel ve daha ucuza maledebilirim. Diye düşünerek "araçsal akıl" larını geliştirdiklerini bu araçsal aklın çevremiz ve doğa ile olan ilişkilerimizi çok zayıflattığını söylüyor.

Bu akıl yüzünden çevremizdeki tüm varlıklar varoluş zincirindeki yerlerini ve önemlerini kaybederek bizim yararlanmamız için bir ham madde konumuna giriyorlar. Ve bu araçsal akıl yüzünden insanlar çevrelerini kendi çıkarları için sömürmede, yağmalamada doğal ortamı tahrip etmede, diğer canlılara karşı acımasız olmakta bir sakınca görmüyor, davranışlarında verimlilik, fayda ve maliyet unsurları egemen olarak; ozon tabakasındaki deliğe, ormanların yok edilmelerine, doğanın kirlenmesine duyarsız kalıp aldınış etmiyor sonuçta dünya üzerinde insan türü hızla artarken diğer canlılar hızla azalmakta yok olmaktadır. Birbirine destek olarak var olan dünya üzerindeki canlı yaşam düzeni hızla bozulmaktadır.

Sonuçta dünya üzerinde yapayalnız tek başına kalacak olan insan türü yaşamını sürdürebilecek mi? Yoksa karşı çıktığı bozduğu doğal düzenden bir tokat yiyip o da yok olup gidecek mi?

Bizler kendimizi özgür sananteknoloji köleleriyiz. Atacağımız adımlar hep daha öncesinden hesaplanarak bize atılan adımlar oluyor. Günümüzün en korkunç iletişim araçları ve medyasından çok azımız yakasını kurtarabiliyor büyük çoğunluk şartlandırılarak onların istediği yönde kararlar verip adımlar atıyor gerçekte kararları biz değil bizi yönlendirenler veriyor.

Halbuki insanlar kendi gelecekleri ile ilgili kararları hiçbir baskı altında kalmadan özgürce vermelidir. İstemedikleri yönere itilmemeli, emir-vakillerle (oldu bittilerle) karşı karşıya bırakılmamalıdır.

Son söz olarak: Teknolojik ilerlemeler insanlığın ve tüm canlı yaşamın geleceğini düşünen bir plan ve programa uygun olarak gelişmeli, başı boş bırakılmayarak mutlak toplumsal mekanizmaların denetimi altına alınmalıdır. Genetik ve Biyolojik alanlardaki ilerlemeler dünya üzerindeki tüm canlı yaşama zarar verebilecek boyutlarda olmamalıdır, doğal düzeni bozmamalıdır.

Vakit çok geç olmadan, treni kaçırmadan gereken önlemler alınmazsa mezar taşlarımız: "Tehlikeyi gördüler ama önlem alacak akıldan yoksundular Allah rahmet eylesin!" yazılacaktır. Tabi arda kalıp okuyan olursa... ●

• Mimar